

*В статье рассмотрены психолого-педагогические аспекты развития креативного мышления студентов на занятиях по информатике, предложена модель креативного мышления при обучении информатике, в частности, программированию в высших учебных заведениях.*

*Ключевые слова.* Креативное мышление, информатика, программирование.

*The article deals with the psychological and pedagogical aspects of the development of creative thinking of computer science students, a model of creative thinking in teaching computer science is recommended, particularly, during programming in universities.*

*Keywords.* Creative thinking, computer science, programming.

УДК 371.134 –57.4:81'274.12/.811.111:347.96  
ББК 74.58

І.А. Саражинська  
м. Біла Церква, Україна

### ФАХОВА СПРЯМОВАНІСТЬ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ЮРИСТА

Сучасний стан міжнародних зв'язків України, вихід її в європейський і світовий науковий і освітній простори, нові політичні, соціально-економічні та культурні реалії зумовлюють відповідні вимоги не лише до професійної підготовки фахівців, а й до певних змін у галузі навчання іноземних мов, особливо тих, що є офіційними мовами Євросоюзу.

З огляду на значущість права у соціальних перетвореннях актуальності набуває проблема професійної підготовки майбутніх юристів, котрі повинні знати не лише чинне законодавство та акти правозастосування, а й норми моралі, релігії, культури, мови (рідної та іноземної), тобто зміст усіх регуляторів, які існують у суспільстві.

Проблемам удосконалення фахової підготовки юристів присвячені роботи Бандурки О., Біленчука П., Гусарева С., Коваль Н., Скакун О., Тихомирова О. та інших. Окремі аспекти мовної підготовки правників досліджували Артикуца Н., Олешко Б., Прадід Ю., Токарська А. Проте недостатньо досліджено проблему формування професійно-мовленнєвої компетентності майбутнього юриста у ВНЗ, зокрема засобами іноземної мови. Саме тому **метою даної статті** є обґрунтування ролі іноземної мови у формуванні професійно-мовленнєвої компетентності майбутнього юриста.

«Юрист – це фахівець галузі юриспруденції, котрий глибоко володіє теорією розвитку суспільства, загальнонауковими і спеціальними знаннями, вміє організувати виконання різноманітних завдань, реалізуючи при цьому елементи виховного впливу, бачить перспективу розвитку даної галузі практичної діяльності, кваліфіковано вирішує завдання наукової організації праці, неперервно збагачує свої знання, орієнтується в досягненнях науки і техніки, застосовує і впроваджує теоретичні розробки в юридичну практику» [2, с.85-86].

Специфіка юридичної освіти полягає в необхідності формування професійних якостей, якими повинен володіти правник. Юридична освіта має забезпечувати: 1) ґрунтовне засвоєння теорії суспільного розвитку, загальнонаукових фундаментальних і спеціалізованих правових знань із одночасним оволодінням чинним законодавством; 2) формування юридичного мислення, глибоке розуміння права; 3) прагнення до постійного поповнення своїх знань [2, с.88-89].

Професійна діяльність юриста має свою специфіку. Кваліфікованому юристу необхідно, насамперед, володіти широким діапазоном знань і вмінь, які дозволятимуть не лише розуміти всі тонкощі правової діяльності, а й приймати відповідальні рішення (в тому числі й за долю людини), враховувати найдрібніші деталі при розслідуванні злочинів чи правопорушень, ефективно взаємодіяти та контактувати з людьми. Важливим аспектом діяльності юриста є етика поведінки, що передбачає наявність моральних якостей, певних принципів, поглядів, життєвої позиції. «У юридичних навчальних закладах повинна

навчатись національно свідомою молоддю із високими моральними якостями, для якої робота юриста має бути внутрішнім покликанням, а не «модною», престижною чи вигідною професією» [1, с.169].

Окрім того, юристу потрібно бути ерудованим, високоосвіченим, підготовленим із багатьох галузей знань. Серед таких знань особливе місце належить юридичним дисциплінам, а також психології, соціології, ораторському мистецтву, українській мові за професійним спрямуванням та іноземній мові.

Отже, особливості професійної діяльності юристів вимагають від цих фахівців наявності не лише професійних знань, умінь, навичок і досвіду, але й ставлення до справи, певних позитивних схильностей, інтересів, прагнень, а також здатності використовувати знання й уміння для досягнення результату та ефективної взаємодії з людьми, тобто професійно-мовленнєвої компетентності.

Юридична діяльність нині вимагає наявності спеціальних знань, навичок і професіоналізму. Саме тому наявність професійно-мовленнєвої компетентності сприятиме веденню юридичної справи як здійснення певного комплексу процесуальних юридично значущих дій, пов'язаних із вирішенням конкретної життєвої ситуації – винесення рішення про прийняття до свого провадження, обшук приміщення, допит підозрюваного, проведення експертного дослідження, перевірка доказової інформації, побудова версії щодо справи тощо.

Юристи, котрі оволодівають професійно-мовленнєвою компетентністю, успішно діють під час укладання юридичних документів, проведення юридичних консультацій, виступів у юридичних установах, при тлумаченні текстів нормативно-правових актів та інших юридичних документів, оперуванні фаховою термінологією (переважно іншомовною).

У плані здійснення комунікативних актів у процесі професійної діяльності важливу роль відіграють мовні та мовленнєві знання, уміння, навички, тобто мовленнєва компетентність юриста. Тому особливе місце в підготовці майбутнього правника відводиться циклу лінгвістичних дисциплін, зокрема іноземній мові за фаховим спрямуванням.

Іноземна мова є важливим засобом міжкультурного спілкування, вона сприяє вербальному порозумінню громадян різних країн, забезпечує такий рівень їхнього культурного розвитку, який дозволяє вільно орієнтуватись і комфортно почуватись у країні, мова якої вивчається. У зв'язку з цим стає актуальною позиція, за якої здатність зрозуміти представника іншої культури залежить не тільки від коректного використання мовних одиниць, але й від особливих умінь розуміти норми його культури, у тому числі мовленнєвої поведінки в різноманітних ситуаціях спілкування. Це зобов'язує розглядати іноземну мову не лише як засіб міжкультурного спілкування, але й як своєрідний інструмент пізнання іншої культури та пропаганди власної, що сприяє духовному взаємозбагаченню, підвищує рівень гуманітарної освіти.

Головне завдання при навчання іноземної мови полягає у формуванні мовної діяльності студента тією мовою, що вивчається. Специфіка оволодіння мовою полягає не стільки в сприйнятті та розумінні навчальної інформації, скільки у формуванні різних видів мовної діяльності з використанням мови, що вимагає тривалого тренування [6, с.61].

Отже, сучасна методика викладання іноземної мови повинна вирішувати завдання підготовки професіонала, здатного до самостійного вирішення різноманітних комунікативних завдань, що виникають у процесі діяльності.

Основною метою викладання іноземної мови є формування комунікативної компетентності, що означає оволодіння мовою як засобом міжкультурного спілкування, розвиток умінь використовувати іноземну мову як інструмент у діалозі культур і цивілізацій сучасного світу.

Головна мета викладання іноземної мови юристам у ВНЗ полягає у формуванні в них комунікативно-професійної компетентності, базою для якої є комунікативні вміння, сформовані на основі мовних знань і навичок. Розвиток комунікативної компетентності

залежить від соціокультурних і соціолінгвістичних знань, умінь і навичок, які забезпечують входження особистості в інший соціум і сприяють її соціалізації в новому для неї суспільстві.

Доцільним є вивчення іноземної мови в усіх сферах комунікації (особистій, суспільній, освітній, професійній) з метою набуття мовних знань і мовленнєвих навичок на рівні, достатньому для підтримки контактів із громадянами інших країн, зарубіжними партнерами та необхідному для подальшого особистісного розвитку, зокрема професійного [5, с.8].

Для студентів юридичних спеціальностей іноземна мова є загальноосвітньою дисципліною. Щоб процес оволодіння нею став максимально ефективним і цілеспрямованим, викладачеві необхідно чітко уявляти роль іноземної мови в подальшій професійній діяльності студентів та їхньому житті. Результат підготовки студентів залежить від рівня їхньої навчальної мотивації. А тому важливо зацікавити студентів процесом вивчення іноземної мови, викликати в них позитивне ставлення до предмета, вмотивувати необхідність і значущість володіння іноземною мовою як неповторним засобом міжкультурного та фахового спілкування. Має бути наступність і неперервність процесу навчання іноземній мові, сформовано базові навички й уміння, необхідні для подальшого розвитку комунікативної компетентності. Вона має виховувати комунікативні потреби у пізнанні інших країн і народів, у пошуку друзів не тільки для спілкування, але й для розв'язання певних проблем власної життєдіяльності [6, с.39].

На початковому етапі вивчення іноземної мови здійснюється формування навичок і вмінь спілкування в усній і писемній формах у межах сфер і ситуацій, визначених програмою відповідно до вікових особливостей студентів і їхніх інтересів, на основі використання прийнятих для цього мовленнєвих зразків [5, с.10].

Домінуючими є репродуктивні види діяльності, проте студенти вже вчаться виконувати нескладні творчі вправи і завдання, спрямовані на розвиток креативного мислення, у них формуються вміння переносити засвоєний навчальний матеріал у інші ситуації спілкування, давати оцінку певним явищам і діям. Для повноцінної реалізації освітньо-розвивального потенціалу іноземної мови необхідно сприяти тому, щоб процес залучення майбутніх юристів до вивчення дисципліни не тільки розширював їхній світогляд, але й сприяв більш глибокому розумінню власної культури та її ролі в духовному і моральному розвитку людства.

Наступний етап передбачає систематичну і послідовну роботу з автентичним навчальними матеріалами, які забезпечують нормативне оволодіння спілкуванням. Помітно зростає обсяг навчального матеріалу, зокрема того, який сприяє формуванню соціокультурної та соціолінгвістичної компетенції. Чіткіше проявляється функція іноземної мови як засобу міжкультурного, міжнародного спілкування і як інструмента в діалозі культурної, освітньої, професійної сфер сучасного світу. Оволодіння іноземною мовою все частіше розглядається не як накопичення певної суми знань про мову, а як певний рівень сформованості навичок і вмінь використовувати мову для усного і писемного спілкування, як механізм пізнання історії, культури, особливостей політичної, правової сфер життя інших народів. Тематика спілкування є різноманітною, вона охоплює галузі знань, серед них і ті, які були об'єктом вивчення інших навчальних дисциплін (міжпредметні зв'язки).

Основою навчання іноземній мові нині є особистісно зорієнтований, компетентнісний і діяльнісний підходи, при яких формування окремих компетентностей відбувається в результаті суб'єкт-суб'єктних відносин між викладачем і студентом у ході навчально-виховного процесу.

Для того, щоб заняття з іноземної мови сприяли формуванню особистості майбутнього фахівця, необхідно насамперед навчити його правильно взаємодіяти з іншими людьми, діяльність зробити комфортною, цікавою, інформаційно насиченою. Цього можна досягти, створивши сприятливу атмосферу на занятті, ефективні умови для повноцінної взаємодії;

викликавши інтерес до іноземної мови; сформувавши позитивну мотивацію за допомогою інтерактивних форм взаємодії.

Студенти юридичних спеціальностей у ВНЗ оволодівають переважно двома мовами: однією з мов міжнародного користування (переважно англійська мова, рідше – німецька, французька або іспанська) та латинською мовою. Якщо мови міжнародного користування активно продовжують впливати на лексичний склад інших мов, то латинська мова нині є мертвою, проте в юридичній галузі найбільше запозичень фахових понять і термінів мають саме латинське походження, оскільки основи юриспруденції сягають Стародавнього Риму. Так, з латинської мови запозичено терміни: адвокат, арешт, дискримінація, документ, експерт, експертиза, кодекс, кримінальний, нотаріус, презумпція, санкція, юридичний, юрист, юстиція та ін. З грецької мови в юридичну сферу ввійшли слова: амністія, дактилоскопія, дактилограма, наркотики, поліція. З французької мови запозичено терміни: арбітр, арбітраж, досьє, паспорт, саботаж. З англійської мови в юриспруденцію увійшли слова бюджет, Інтерпол, кіллер, хакер. З італійської мови – банда, фіаско. З польської мови – в'язень, застава, вирок, помста. З чеської мови – ганьба, влада. З російської мови – указ, законопроект тощо.

Саме проблема мовної освіти та культури юристів значною мірою позначається на оволодінні ними мовними засобами, що, у свою чергу, відображається на текстах законів, процесуальних документів, впливає на зміст публічних виступів та промов. Тому важливо формувати у майбутніх юристів мовну, мовленнєву, термінологічну, соціокультурну, соціолінгвістичну компетенції, котрі є ключовими у професійно-мовленнєвій компетентності.

Засобами іноземної мови можна формувати у майбутніх фахівців, насамперед, мовну (лінгвістичну) компетенцію, поєднуючи мовні засоби та мовний матеріал двох мов – іноземної та рідної. Ця компетенція забезпечує оволодіння мовним матеріалом з метою використання його в усному та писемному мовленні. З мовною компетенцією тісно взаємопов'язана мовленнєва компетенція, котра передбачає наявність у юристів умінь і навичок ефективної взаємодії в усіх видах мовленнєвої діяльності. Проте знання лексичного та граматичного матеріалу ще не забезпечує становлення комунікативних умінь. Необхідні навички оперування цим матеріалом, а також використання його для продукування і розпізнавання інформації у визначених сферах спілкування.

Проблемам спілкування слід надавати особливого значення в процесі оволодіння іноземною мовою, оскільки «знання суті спілкування, його закономірностей, особливостей організації необхідні кожному для підвищення загальної якості життя, покращення стосунків з іншими людьми» [4, с.3].

Юристу необхідно на високому рівні володіти фаховою термінологією, адже її досконале знання, доцільне застосування в галузі юриспруденції є запорукою успішної професійної діяльності. Формуванню термінологічної компетенції слід приділяти увагу не лише у процесі вивчення фахових дисциплін, а й за допомогою засобів іноземної мови.

Поєднуючи такі підходи та застосовуючи міжпредметні зв'язки, можна досягти значно кращих результатів, виробити у майбутнього фахівця глибоке розуміння професійної терміносистеми, навчити його доцільно послуговуватись здобутими знаннями.

Соціокультурна компетенція передбачає засвоєння знань соціокультурних особливостей країни, мова якої вивчається, культурних цінностей і морально-етичних норм свого та інших народів, а також формування умінь використовувати їх у практичній діяльності. Для формування цієї компетенції має бути ретельно відібраний відповідний навчальний матеріал. Через мову можна пізнати історію, культуру іншої країни, тож слід розширювати світогляд студентів у процесі оволодіння іноземною мовою.

Соціолінгвістична компетенція дозволяє користуватися у процесі спілкування мовленнєвими реаліями (зразками), особливими правилами мовленнєвої поведінки,

характерними для країни, іноземна мова якої вивчається. Формування відповідних соціокультурних і соціолінгвістичних знань, умінь і навичок сприятиме входженню особистості в інший соціум і забезпечуватиме її соціалізацію у новому для неї суспільстві [6, с.41].

Отже, професійно-мовленнєва компетентність майбутнього юриста формується на основі взаємопов'язаного професійного, мовленнєвого, соціокультурного й мовного становлення та розвитку. Відбувається це за допомогою оволодіння циклом фахових і мовних дисциплін.

Позитивні зміни у сфері міжнародних правових відносин між Україною та іншими країнами відкривають реальні можливості для активних і продуктивних ділових й особистих контактів, що передбачають досконале володіння іноземною мовою (однією чи декількома). Саме тому оволодіння основними міжнародними мовами стає не лише показником рівня освіти та культури людини, але й запорукою успішної діяльності професіонала. Знання іноземної мови в цілому та наявність ключових компетенцій зокрема допомагають фахівцю орієнтуватись у сферах професійної діяльності, адаптуватися в колективі, знаходити порозуміння із закордонними партнерами, колегами, громадянами інших держав. А відсутність належного освітнього, культурного, морального кругозору обмежує можливості у спілкуванні, пізнанні навколишнього світу тощо.

### Література:

1. Біленчук П.Д. Правова деонтологія / П.Д. Біленчук, С.С. Сливка. – К.: АТІКА, 1999. – 320 с.
2. Коваль Н.В. Введение в юридическую специальность (деонтологический аспект) / Н.В. Коваль: Курс лекций. – Донецк: Центр подготовки абитуриентов, 1998. – 192 с.
3. Коновалова В.О. Юридична психологія: Академічний курс: Підруч. [для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] / Коновалова В.О., Шепітько В.Ю. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – 424 с.
4. Семиченко В.А. Психологія спілкування / В.А. Семиченко. – К.: «Magistr-S», 1998. – 152 с. Рос. мовою.
5. Le français dans le mond. Revue international et professeurs de français. – Paris: № 303, mars-avril, 1999. – P. 8-10.
6. Michèle Pendans. Les activités d'apprentissage en classe de langue. – Paris: Hachette, 1998.

*В статье анализируются некоторые аспекты юридической деятельности, обосновывается роль иностранного языка в формировании профессионально-речевой компетентности будущего юриста.*

*The paper deals with the analysis of some aspects of law activity, groundation of foreign languages role in forming a lawyer professional communicative skills.*

УДК 001.895:378.147 (045)

О.Г. Смілянець  
м. Вінниця, Україна

### ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ ФАХІВЦІВ З ЕКОНОМІЧНОЇ КІБЕРНЕТИКИ

Освіта покликана сприяти якнайповнішому задоволенню потреб кожної людини в сучасному світі, враховуючи постійні зміни у соціально-економічному житті на фоні процесів інформатизації, глобалізації, фундаменталізації та гуманізації; реалізації здібностей кожної людини та досягненню її власної життєвої мети упродовж життя. Тому питання перепідготовки та післядипломної освіти є нині актуальним.

Освіта є основою сучасного суспільства тому економічні, соціальні, духовні перетворення в Україні зумовлюють зміни і в освіті, в тому числі й у вищій професійній післядипломній освіті. Розвиток ринку праці, а також динаміка змін на ньому вимагає від